

— Kalderašští Romové na předměstí Saint-Denis

Úvod a povaha předkládaného textu

V prosinci roku 2006 jsem plný nadšení odjel na dva týdny do Paříže, kde jsem chtěl navštívit některé z komunit místních kalderašských Romů. Před příjezdem do Paříže jsem netušil, jak bude těžké tyto skryté komunity objevit. Nejprve jsem strávil několik dní chozením po nej-různějších předměstích, o kterých jsem věděl, že se na jejich území některé romské komunity vyskytují. Bez přesného určení místa ale bylo tyto kolonie nemožné najít. Naštěstí se mi dostalo pomoci jednoho z pařížských sociálních pracovníků, který mě zavedl do jedné z komunit kalderašských Romů pobývajících na předměstí Saint-Denis. Jednalo se o nedávné emigranty do Francie, kteří rodné Rumunsko opustili za účelem zvýšení své životní úrovně. To se ale nekonalo. Místo něho v této evropské metropoli přišel propad a každodenní boj o přežití. Do komunity jsem vstoupil za asistence výše zmíněného pracovníka. V dalších dnech jsem do komunity docházel každý den již bez jeho doprovodu vždy dopoledne a odcházel jsem po setmění. Strávil jsem tak v této komunitě necelé dva týdny.

V následujícím textu se tedy jedná spíše o jakési utříděné zápisky z terénního deníku studenta 2. ročníku romistiky, který v jisté neznalosti kalderašských skupin Romů do jedné jejich komunity vstoupil a bez předchozích zkušeností komunikace v jejich dialektu romštiny se mezi ně snažil proniknout. Veškeré informace, které v textu uvádím, jsou mé osobní postřehy získané na základě zúčastněného pozorování a rozhovorů, které jsem s několika informátory během svého pobytu vedl. Mým záměrem je zprostředkovat náhled do jedné z nově vzniklých kalderašských komunit na území Paříže, jelikož o těchto skupinách toho narozdíl od kalderašských Romů, kteří na území Paříže žijí již déle, dosud nebylo mnoho napsáno.

Na úvod je ještě nutné podotknout, že celý článek se vztahuje k době, kdy jsem se v dané lokalitě pohyboval – tedy před více než dvěma lety. V té době ještě Rumunsko nebylo členem Evropské unie, ale právě stálo před jejími branami, a Romové z komunity, kterou jsem navštěvoval, rumunský vstup do EU očekávali s nadějami.

Umístění komunity

První příchozí jedinci z popisované skupiny si pro své sídliště vybrali místo nedaleko velkého stadionu Stade de France v nechvalně proslulém předměstí Paříže Saint-Denis. V této části města žijí především imigranti a sociálně slabší. Panelové domy střídá síť komerčních budov, továren a levných restaurací a butiků.

Nedaleko místní stanice metra prochází touto lokalitou na mohutných pilířích pařížský obchvat poskytující úkryt mnohým romským komunitám, které se v jeho zákrytu schovávají a vybudovaly si zde lehce stěhovatelná sídliště. Přesto tato místa v okolí obchvatu budí dojem stability a „věčnosti“. Žijí zde většinou komunity rumunských Romů, kteří se zde usadili před několika lety. Bydlí za kovovým plotem ohraničujícím jejich území v karavanech přestavěných pro potřeby rozrůstajících se rodin.

Nedaleko od jedné z podmostních komunit Romů, žijících na tomto místě už téměř deset let, se rozkládají komplexy zahraničních firem a továren. Do nebe se tyčí hned několik výškových budov, které zdobí nejrůznější neonové nápisy. Uprostřed toho všeho skla se rozkládá velká louka. Polovina této louky je poseta několika desítkami chatrčí, které jsou vybudovány do systému na sebe kolmých a rovnoběžných uliček. Už z dálky je patrný hustý dým vycházející z četných obydlí.

„Zakladatelé“ této kolonie si zde svá první obydlí postavili pravděpodobně mezi lety 2001 a 2003. Přesnou dataci lze jen těžko zjistit, protože každý informátor má na dobu založení osady jiný názor. Dokonce ani humanitární organizace,¹ která v této komunitě působí, přesný rok založení osady nezná. Nejpravděpodobnější je ale výše zmíněný údaj už vzhledem k rozmístění domů – obyvatelé, kteří žijí téměř uprostřed, a jejichž domy zde tedy vyrostly mezi prvními, datují svůj příchod na rok 2003.

| Žena | foto Lukáš Houdek |

1 Lékaři bez hranic

Vzhled a rozmístění domů

Cestou po louce k osadě potkáte plno výkalů a různého nepořádku, který sahá až do padesáti metrů od hranic kolonie. V okolí není jediný záchod, a tak musejí místní k potřebě využívat volného prostranství. V době, kdy jsem komunitu navštěvoval, zde muži kopali velkou jámu, nad kterou se měl v následujících týdnech postavit záchod pro celou komunitu. Mělo se tedy jednat o záchod společný všem členům komunity.

Hlavní osou rozestavění chatrčí je základní kříž. Teprve v posledních dvou letech se začaly budovat ulice rovnoběžně s liniemi tvořící základní kříž. Uprostřed tohoto kříže je malé prostranství, které slouží většinou jako místo, kde se scházejí členové komunity, případně se zde konají důležité schůze při potřebě řešení nějakého problému.

Domy zpravidla nejsou větší než pět krát čtyři metry. Skládají se vždy z jedné místnosti s hliněnou udupanou podlahou občas pokrytou koberci, které se v některých případech táhnou až před dům, kde se odehrávají úkony každodenního života jako praní, vaření nebo opracování sesbíraného železa.

V žádném z domů nechybí plotna – válcovitý kotel domácí výroby z tenkých kovových plátů. Uprostřed plotny je díra, kterou se přikládá a do které se při vaření staví hrnec. Ve většině domů, které jsem navštívil, jsou rozvěšené svaté obrázky (nejčastěji se jedná o Pannu Marii nebo Ježíše Krista), nebo zde má své místo malý svatý koutek. Vzhledem k tématice obrázků je možné předpokládat, že jsou místní Romové křesťané.

Do kolonie není zavedena voda ani elektřina. Pro vodu musejí obyvatelé kolonie chodit přibližně dva až tři kilometry do nedalekého parku, kde je veřejný kohoutek. Toto místo slouží nejen jako zdroj pitné vody, ale především jako místo setkávání s Romy z ostatních komunit v okolí. Pro vodu se většinou chodí ve skupince dvou až tří osob, nejčastěji mužů nebo dospívajících chlapců. Někteří si na pomoc berou rozbité dětské kočárky, které našli v popelnicích u neromských obydlí.

Složení obyvatelstva a vnitřní stratifikace

Jedná se především o komunity kalderašských Romů z okolí rumunského města Arad. V osadě se ale vyskytují i příslušníci jiných subetnických skupin. Zjišťování jejich totožnosti a stratifikace by však vyžadovalo delší čas. Dle mého odhadu tvoří Kalderaši 80–90 % celé komunity.

Mateřským jazykem většiny obyvatel kolonie je kalderašský dialekt romštiny. Vedle ní ještě všichni ovládají jazyk majority, což je vzhledem k původu skupiny rumunština. Mladší

generace poměrně dobře ovládá francouzštinu. Lidé starší 40-ti let francouzsky téměř nehovoří – umí většinou jen pár slov nebo vět, která uplatňují při žebrání na ulici. Co se týče dětí, navštěvuje většina z nich francouzskou školu, a proto je jejich francouzština plynulá.

V čele komunity stojí *bareder* (starší),² který rozhoduje o záležitostech komunity a také komunitu reprezentuje v jednání se státními orgány. Jedná se o zakladatele této osady. Je to jeden z nejstarších mužů v komunitě a těší se přirozené autoritě. Živí se obchodováním s potravinami. Jezdí nakupovat do velkých supermarketů a následně nakoupené potraviny prodává místním Romům s přírážkou. V případě nouze dává místním lidem na dluh a pravděpodobně jim i půjčuje peníze. Rozhoduje o udělení povolení k pobytu novým příchozím. Dbá o dobro kolonie a pro případné narušitele řádu vyvozuje sankce. Stojí i v čele místního *krisu* (soudu), který řeší provinění jednotlivců vůči komunitě.

Průběh takového soudu jsem zažil osobně. Na místě určeném pro společenské události stáli všichni muži z osady. *Bareder* mluvil velice vážným tónem a pochodoval uprostřed kruhu vytvořeném jeho posluchači. Intenzita jeho hlasu se neustále měnila. Všude bylo hrobové ticho, takže se jeho hlas rozléhal po celé kolonii. Sněmu se účastnili jen dospělí muži. Ženy a děti byly zalezlé v chatrčích. Předešlou noc udělala policie razii na místní romskou komunitu a při té příležitosti kontrolovala pasy, víza a počty pobývajících osob. Všichni, včetně novorozenců, museli v noci v mrazu před dům, kde je policisté ponižovali a bili. Nechali je tu stát téměř hodinu. Policii sem nepřímo zavedl nějaký muž, kterého policie po krádeži ve městě sledovala a viděla, jak zmizel v těchto místech. *Bareder* se nyní snažil zjistit, kdo sem polici zavedl, a potrestat ho. Vzhledem k nebezpečí, do které komunitu uvedl, by odhaleného zloděje (a jeho rodinu) v případě usvědčení čekala exkomunikace. Takový trest potká každého, kdo se jakýmkoliv způsobem proti kolonii závažně proviní.

Gádžové členy komunity

John a John jsou dva bratři původem z Bukurešti. V Rumunsku měli oba dva práci a byt. Jeli-kož je ale, stejně jako místní Romy, zlákala představa velkého výdělku na západě, rozhodli se veškerý majetek prodat a odjet do Paříže zkusit své štěstí. Hned po příjezdu narazili na první

2 Vzhledem k mé nízké znalosti vlašských dialektů jsem si v době návštěvy komunity neuvědomil absenci stupňování vlašských přídavných jmen pomocí koncovky *-er*. Vlašské dialekty tento vztah vyjadřují slovním spojením *maj baro*. Proto je přítomnost označení vůdce komunity výrazem *bareder* velice zvláštní. Mohlo by se jednat o přejímku z jiného romského dialektu.

| Dítě | foto Lukáš Houdek |

překážku při hledání práce, kterou je téměř nemožné sehnat bez potřebného pracovního povolení. Začali se protloukat, jak se dalo. Potkali skupinu Romů, se kterými tři týdny žili v jiné části města. Poté je jeden ze členů tamější komunity zavedl do zdejší osady v Saint-Denis. Bareder jim nabídl střechu nad hlavou a zanedlouho si oba Johnové s pomocí Romů postavili vlastní chýšku, velkou přibližně dva na tři metry. Romové jim pomohli s konstrukcí klasických válcovitých kamen a Johnové si svou kolibu zařídili vybavením, které spolu s Romy našli v odpadcích. Žijí zde přímo mezi Romy už tři měsíce. Všechny našetřené peníze už utratili a v současné době se živí stejně jako ostatní Romové sběrem železa.

Zdejší komunita oba bratry přijala za své a stali se tak jejími členy. Obyvatelům osady jsou vcelku prospěšní už jen tím, že vstávají velmi časně a jsou tak prvními, kdo se dostane ke kontejnerům u domu majoritní společnosti.

Do osady pak přinášejí nejcennější úlvy, které posléze místním prodávají, případně vyměňují za jiné zboží.

Dá se říct, že jedna z rodin si už oba dva Johnny adoptovala a nakládá s nimi téměř jako s ostatními svými členy. Pověstinou se společně stravují ze zásob adoptivní rodiny a půjčují si navzájem například chybějící suroviny pro přípravu jídla a podobně.

Oba bratři se stejně jako ostatní členové komunity stravují z toho, co najdou. Nejčastěji jí jídlo, které najdou v odpadcích a dále tepelně upravují.³

S Romy se tito gádžové dorozumívají rumunsky. Bratři si na život ve zdejší komunitě ještě úplně nezvykli. Čas od času s Romy přicházejí do konfliktu, protože je Romové „nerepektují a dělají si, co chtějí“. Především jim vadí jejich tendence vcházet do jejich chýše bez klepání a jejich jednání považují za obtěžování. Zdejší život cítí jen jako přestupní stanici na cestě k získání kvalitní práce a vlastního bydlení. V budoucnu plánují návrat do Rumunska, kde založí vlastní rodinu a za našetřené peníze si koupí a zařídí byt.

³ Informace o stravování místních Romů z odpadků je informací získanou od jednoho ze zmíněných bratrů. Pokud by byla pravdivá, naznačovala by jistý posun v hodnotách těchto Romů pravděpodobně v závislosti na jejich současné životní úrovni, která je nižší, než byla v Rumunsku. Tito Romové se pravděpodobně dříve odpadky nestravovali, jelikož je toto jednání proti pravidlům *rituální čistoty*.

Rozhovor s jedním z bratrů Johnů⁴

A jaký je život tady?

Život tady?

Ano.

Tady na tom místě?

Ano, na tomto místě, s Cikány⁵.

Myslíš život s Cikány? Je to fajn. Nemám s nimi žádné problémy. Nehádáme se. Víš jak. To proto, že se starám o své. A pokud si vařím kávu, když zrovna někdo přijde mezi dveře, tak se ho zeptám: „Dáš si taky kafe?“ Nebo pokud zrovna večeřím, tak je prostě pozvu: „Pojď se se mnou najíst.“ A oni dělají to stejné. Přijdou a říkají: „Už jsi dnes něco jedl?“ nebo „Pojď se ke mně najíst.“ Víš jak. Všechno sdílíme.

Je tu nějaká rodina, ke které chodíš velmi často a kde také často jíš? Myslím, jako kdyby tě adoptovali.

Ano.

A jaká je to rodina? Tahle? Kalova?

Ano, tahle. Kalova rodina.

A oni se od ostatních liší nebo... ?

Ano, jsou úplně jiní než ostatní Cikáni. Ona, myslím jejich matka, má velké srdce a dobrou duši. Navzájem si pomáháme, abychom tu přežili. Nechci krást. Ani nežebrať. Víš, Cikáni, kteří tu žijí, sem přišli hlavně žebrat na ulici, někteří z nich krást. Ale já osobně jsem přijel do Francie pracovat. Ale víš jak, je to moc těžké. Teď se tak akorát hrabu v odpadcích, abych našel třeba něco na sebe nebo něco, z čeho budou nějaké peníze.

4 Rozhovor byl veden v angličtině. Posléze jsem ho přepsal a vybranou pasáž volně přeložil do češtiny.

5 Pojem Cikán zde používám jako překlad anglického slova Gypsy.

Způsob obživy

Vzhledem k nemožnosti najít ve Francii zaměstnání z důvodu nelegálního pobytu a chybějícího pracovního povolení jsou místní Romové odkázáni na způsoby obživy, které jsou závislé na majoritní společnosti ať už ve smyslu žebroty, tak ve smyslu opracování odložených surovin.

Způsoby obživy tu jsou, ve stručnosti řečeno, dva základní. Tím hlavním je sběr starého železa a jeho prodávání do sběren. Romové vycházejí už brzy ráno, někdy ještě za tmy, a prohledávají popelnice. Každodenním útočištěm jim je také pařížský obchvat a přilehlé silnice, kolem kterých se dá každý den najít železa hned několik kilogramů. Sbírá se vše, co může obsahovat i pár gramů kovu. Nejběžnějším kovem je železo a hliník. Tyto dvě suroviny není složité najít a jejich cena se pohybuje od jednoho do dvou eur za kilogram. Mnohem oblíbenější je tedy měď, kterou je sice mnohem složitější získat a zpracovat tak, aby se dala prodat, ale její cena se může ve sběrnách vyšplhat až nad čtyři eura za kilogram.

Měď zde Romové zpracovávají originálním způsobem. Už při příchodu ke kolonii není možné přehlédnout několik černých vypálených míst v trávě, nalézajících se v blízkém okolí osady, kde se vrství hromádky popelu a kolem nichž postávají rozbité a ohořelé nákupní vozíky pocházející z okolních supermarketů. Do těch Romové sbírají kabely, které měděné dráty obsahují. Zbavit měděný drát gumového pouzdra běžným loupáním je celkem obtížné a zdolouhavé, a tak se naplněný nákupní koš celý zapálí a guma se nechá jednoduše ohořet. Zbylé dráty se po vystydnutí lehce očistí a když se mědi nastrádá větší množství, odnese se do sběrnny. Tuto práci dělají především muži, je ale běžné vidět dělat podobnou jednoduchou práci i chlapce od deseti let. Zmíněné nákupní vozíky patří ke každodennímu životu komunity – je zcela běžné, že většina domácností má svůj vozík na vypalování, který stojí před domem. Do něj se postupně hází nasbírané kabely a když se naplní, odvezou koš „na výpal“. Několik jedinců také chodí krást železo přímo do areálu sběrnny. V zápětí se do sběrnny vrátí předním vchodem a železo znovu prodají. Tento způsob obživy se ale neshledává u místních Romů s velkým pochopením, a proto je především záležitostí výjimek a „hubených dnů“.

Druhým z hlavních způsobů obživy místních Romů je žebrota. Zatímco v tradičních romských společenstvích je tato činnost v zásadě záležitostí žen, zdejší Romové se museli přizpůsobit nelehkým podmínkám způsobeným nedostatkem pracovních příležitostí a některé ženské úlohy převzala i mužská část populace. I když je žebrota stále především zaměstnáním žen a dětí, žije v kolonii i nemálo mužů, kteří několikrát týdně odcházejí žebrot do centra Paříže k turisticky nejnavštěvovanějším památkám. Běžně je zde vidět žebrající matky s hned několika dětmi v náručí – zvyšují tak tlak na sentiment kolemjdoucích.

Velice oblíbeným místem pro žebrotu jsou východy z kostelů, kde se dá vydělat nejvíce peněz. Po návštěvě kostela totiž turisté v důsledku duševního rozpoložení s větším pochopením reagují na útrpné výrazy žebrajících a využijí možnost učinit dobrý skutek.⁶ Dalším z míst, kde je zcela běžné vidět žebrající Romy, jsou východy z metra. Na těchto místech se hromadí hned několik žebrajících. Každý den jich přibývá přímo úměrně k sílící migraci Romů z východní Evropy. Každý nový žebrající se však stává velkou konkurencí pro ostatní, a proto zde panuje velká rivalita a nevraživost. V některých případech taková rivalita přeroste i v otevřený konflikt, kdy je nový žebrající ostatními z místa vyhnán.

I když je žebrota jedním z nejrozšířenějších způsobů obživy pařížských Romů vůbec, není jednoduché jeho prostřednictvím vydělat dostatečné množství peněz na chod domácnosti. Lidé jsou většinou k prosbám a útrpným výrazům žebrajících lhostejní, a proto si na běžných místech žebřák nevydělá více než pět euro denně. Před kostelem je výdělek většinou troj a vícenásobný. Na těchto „zlatých“ místech je rivalita také mnohem silnější.

Romové v Saint-Denis si také vydělávají na živobytí prohledáváním odpadků. V těch často objeví odložené věci a suroviny, které se dají dále zpracovat a zpeněžit, případně vyměnit. Mezi nejcennější úlovky patří elektronika, kterou si Romové většinou prodávají a vyměňují mezi sebou. Obchoduje se také s nalezeným oblečením nebo věcmi do domácností. Občas, pokud je úlovek opravdu hodnotný, se po opravě prodá chudším členům majority přímo na ulici nebo prostřednictvím překupníků a zastaváren. Někteří Romové se také živí přímo obchodováním a překupnictvím s novým zbožím. S rodinami, které se takovým obchodováním živí, jsem ale nepřišel v bližší kontakt, a tak se mé informace zakládají na rozhovorech s jinými rodinami, které vedle těchto obchodníků v komunitě žijí.

Několik málo jedinců z této komunity se živí i drobnými krádežemi. Na tento druh obživy se ale ostatní Romové z komunity dívají svrchu a od takových členů se víceméně distancují. Jak ilustruje výše popsaná razie, představují takoví jedinci pro komunitu velké riziko.

| Labor | foto Lukáš Houdek |

⁶ Toto vysvětlení vyšších výdělků před pařížskými kostely mi podal přímo jeden z informátorů, který se žebrotou na těchto místech živí.

Dítě

Příchod dítěte na svět je dlouho očekávanou událostí, na kterou se připravuje celá rodina. O prvorodičky se starají mladé zdravotnice, které jsem zmiňoval již v předchozích řádcích. Novorozeně je velice důležité pokřtít, aby se tak uchránilo od neblahých vlivů okolí, případně zlých sil a nemocí. Zde ale nastává problém, protože obyvatelé kolonie v Saint-Denis žijí ve Francii nelegálně, a potýkají se s neochotou a problémy při přihlašování nově narozených dětí na místní matrice i při křtu. Většina Romů si plně uvědomuje, že každé dítě narozené na území Francie získává i nové sociální postavení, protože automaticky dostane francouzské občanství. Romové se na takovou událost dívají jako na malé vítězství nad těžkým životem a věří v mnohem lepší život svých dětí – francouzských občanů. Pro rodiče, z velké části téměř negramotné a s nízkou znalostí francouzštiny, je ale samozřejmě problém dítě na příslušném úřadě přihlásit. S těmito záležitostmi obyvatelům této kolonie pomáhá zahlcený sociální pracovník Julian.

Přihlášení nově narozeného potomka má však ještě jeden háček. Prakticky se při něm musejí identifikovat i samotní rodiče. Jelikož zde nemají povolení k pobytu, může takový krok vést k jejich vyhoštění a dalším problémům plynoucím z faktu, že jejich dítě má oficiálně jinou státní příslušnost. Proto místní Romové své děti většinou na úřadech nenahlásí, a ty pak z pohledu úřadů vůbec neexistují.

Když se dítě narodí, do několika dnů mu kolem zápěstí ovážou červenou tkaničku nebo šňůrku, která ho má ochránit před neblahými vlivy okolí, zlými lidmi a uhranutím.

Pokud přijde nebo odchází z domu, kde je nemluvně, návštěva, sejme se symbolicky prach nebo žmolek ze šatů a hodí se na dítě, aby „*mohlo dobře spát, a aby mu chutnalo mateřské mléko*“⁷. Když dům opouští všichni přítomní a dítě zůstane uvnitř samo, položí se k jeho hlavě nějaký předmět, např. lžice, aby se na něj nesoustředili v nehlídaném okamžiku duchové a jiné zlé síly. Hlavně je to ale proto, aby, když se dítě probudí, mělo neustále někoho u sebe a nepolekalo se. „*Dítě se nikdy samotné v domě nenechává.*“⁸

Je důležité podotknout, že v této komunitě moc dětí není a převažuje počet dospělých. Důvodem jsou těžké podmínky a nejistota, se kterou sem dospělí šli. Je běžnou praxí, že se dítě nechá v Rumunsku u prarodičů, zatímco rodiče jdou do Francie vydělat peníze, případně zařídit a vytvořit podmínky k pobytu svých dětí. Proto většina dětí, které v osadě v současné době žijí, jsou děti, které se narodily již zde.

⁷ Volná citace z rozhovoru s jedním z mých informátorů.

⁸ Tamtéž.

V odloučení žijí někdy i manželé – jeden je v Paříži a druhý v Rumunsku, kde vychovává děti, případně vnoučata. Setkal jsem se i s několika případy žen, jejichž mužové jsou s rodinou v Rumunsku, zatímco ony jsou s druhou částí rodiny v Saint-Denis a do Rumunska jezdí jen na pár měsíců v roce.

| Světlo | foto Lukáš Houdek |

Smrt v komunitě

Problémy nastávají, když někdo z komunity zemře. Romové se v Paříži necítí doma a jsou stále velice připoutáni ke své vlasti, kam se chtějí jednou vrátit, a proto nepohrbí v žádném případě tělo zemřelého člena rodiny ve Francii. Čeká je tedy velice nákladný krok – převezení nebožtíka do Rumunska, kde je posléze důstojně pohřben se všemi příslušnými rituály. Rodina zemřelého nemá většinou na tak nákladný převoz peníze a na přepravu zemřelého se solidárně skládá celá komunita, protože každý ví, že se jednou ocitne ve stejné situaci a bude potřebovat pomoc ostatních. Každý takový projev solidarity se bere jako samozřejmost a Romové ani na vteřinu o jiné alternativě neuvažují.

Dům, který obýval zemřelý, se musí po jeho smrti spálit. Pokud by se do něj nastěhovali noví nájemníci, mohlo by se stát, že by se za nimi vracel duch zemřelého, případně by se tímto skutkem mohlo přivolat nějaké neštěstí. Daná koliba se proto odnese asi sto metrů od vesnice a tam se zapálí. Na jejím místě (nebo o kousek dál) se postaví dům nový, do kterého se mohou nastěhovat noví nájemníci.

Způsob oblékání

Obyvatelé kolonie v Saint-Denis mají svůj specifický způsob oblékání. Ženy – a to ženy jakéhokoliv věku – nosí výhradně dlouhé sukně až ke kotníkům. Některé, především starší ženy, nosí sukně z pestrého květovaného materiálu s volány, nebo sukně ušité z několika pruhů látek. Jako vrchní část oděvu většina místních žen v zimním období nosila jednobarevný svetr nebo mikinu, pod kterou byla skryta pestrobarevná blůza nebo tričko. Většina žen má vlasy převázané šátkem přes temeno a uzel uvázaný zezadu. Jiné si, a to v menší míře, uvazují šátek

přes hlavu pod bradou. Tyto šátky jsou povětšinou kašmírové s květovaným vzorem, případně z jiného materiálu. Šátek nosí ženy všech věkových kategorií. U žen nad padesát let je šátek samozřejmostí. Dívky mladší přibližně patnácti let šátek nenosí.

Převážná většina mužů se obléká stejně jako majoritní společnost a jejich způsob oblékání nemá odlišné prvky. Pokud se ale jedná o staré anebo vážené muže, ti si oblékají oblek a košili – bez kravaty a na hlavě nosí klobouk nebo jiný druh pokrývky hlavy.

Ozdoby se ve zdejší komunitě moc nenosí. Některé ženy mají nenápadné náušnice, ale výrazné náramky nebo náhrdelníky jsem mezi místními Romy neviděl. Zato mladé dívky nosí náušnice výrazně velké a jsou ověšené i jinými druhy levné bižuterie.

Několika Romům se při úsměvu v ústech zaleskne několik zlatých zubů, které jsou symbolem bohatství a pravděpodobně jsou ještě pozůstatkem starší doby, kdy se veškerý majetek z důvodu kočování nosil u sebe nejčastěji právě ve formě zlata.

Co se týče délky a střihu vlasů, všechny ženy v komunitě mají vlasy dlouhé minimálně po ramena a muži mají většinou vlasy dlouhé kolem pěti až sedmi centimetrů. Nikdy jsem zde nezahlédl ani ženu, která by měla vlasy střižené nad rameny, ani muže, který by měl dlouhé nebo naopak nepřiměřeně krátké vlasy.

Závěr

Jaká je současná situace v popisované komunitě kalderašských Romů, bohužel, nevím. Vzhledem ke vstupu Rumunska do Evropské unie v lednu 2007 se pravděpodobně ledascos změnilo. Podle kusých informací, které ke mě od mé francouzské přítelkyně přišly, byla část komunity násilně rozehnána místní policií a její členové se museli přesunout na jiné místo. Bratři Johnové opustili Francii a vrátili se do své vlasti, kde se pokouší začít od začátku. Jisté je, že příliv rumunských Romů do západních zemí Evropské unie sílí a tyto státy si s přílivem těchto skupin lidí nevědí rady. Bude zajímavé sledovat, jakým způsobem se s jejich existencí sžijí a jakým způsobem se tyto romské skupiny dokáží na nové prostředí adaptovat.

Zusammenfassung

Die Kalderaš von St. Denis

Die nachfolgende Beschreibung der Kalderaš in der Pariser Vorstadt St. Denis stellt keine wissenschaftliche Studie dar, sondern einen Bericht eines zweiwöchigen Besuchs vor Ort. Die wenige Jahre alte Kolonie am Rande eines Industriegebiets entstand durch Roma-Zuwanderer aus Rumänien, die dort ihre Hütten ohne Wasser- und Kanalisationsversorgung errichtet hatten. Die fast ausschließlich Kalderaš-Romanes sprechenden Roma werden geführt von einem älteren unter Ihnen, der sich bemüht, gemeinschaftsinterne Angelegenheiten zu lösen und Bedrohungen von außen abzuwehren. Außerdem wurden zwei rumänische Brüder mit integriert, um die sich vor Allem eine Familie kümmert.

Haupternährungsgrundlage ist das Altmetallsammeln und Reinigen von Elektrokabeln mittels Feuerbearbeitung zwecks Weiterverkauf in Sammelstellen sowie das Betteln, wofür vorwiegend Frauen zuständig sind. Im Notfall werden auch Müllbehälter nach Abfällen durchsucht, schlimmstenfalls kommen auch Taschendiebstähle vor.

Bei der Geburt eines Kindes stehen die Eltern vor dem Dilemma zwischen den Vorteilen der Staatsbürgerschaft für das Kind und des Risikos der Ausbürgerung bei seiner amtlichen Meldung. Auffällige Regeln beim Umgang mit dem Kind sind das rote Armband zum Schutz vor Verhexung und die Zugabe eiserner Gegenstände beim Verabschieden mit dem Kind als „Blitzableiter“ gegen böse Kräfte, aber auch als Begleiter in der Einsamkeit. Im Todesfall wird der Leichnam unter Aufbringen der gesamten Gemeinschaft nach Rumänien rückgeführt, während seine Behausung aus der Kolonie entfernt und verbrannt wird. Frauen tragen lange Röcke, bunte Blusen und lange Haare, und im Erwachsenenalter ein Kopftuch. Männer sind angezogen wie die umgebene männliche Bevölkerung.

Die Kolonie von St. Denis wurde in der Zwischenzeit amtlich aufgelöst. Die rumänischen Brüder kehrten zurück in ihre Heimat.

Peter Wagner

Romano džaniben – řilaj 2008

Časopis romistických studiř

Tento řasopis vychází díky finanční podpoře Ministerstva kultury České republiky.

Publikace byla financována hlavnřím městem Praha z Celoměstských programů na podporu aktivit národnostních menšin na územřím hl. m. Praky pro rok 2008.

Toto říslo je výstupem z výzkumného záměru ř. MSM 0021620825
na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze

Projekt byl podpořen z prostředků Nadačního fondu obětř holocaustu.

Vydává Romano džaniben
Ondříčková 33, 130 00 Praha 3
tel.: 222 715 947, e-mail: dzaniben@email.cz, www.dzaniben.cz
bankovní spojení: 161582339/0300
Šěfredaktor: Peter Wagner
Výkonné redaktorky: Lada Viková a Helena Sadřlková
Technická redaktorka: Eva Zdařilová

Recenzovali: doc. PhDr. Jiřř Nekvapil, CSc.
a Ass. Prof. Mag. Dr. Dieter Halwachs

Sazba: Petr Teichman
Tisk: PBtisk, Příbram
Produkci zajiřřřuje nakladatelství G plus G, s.r.o.,
Plavecká 14, 128 00 Praha 2
tel: 222 588 001, e-mail: gplusg@gplusg.cz, www.gplusg.cz
Náklad: 600 ks
Doporučená cena: 160 Kč
Roční předplatné: 320 Kč (včetně pořřtovného a balného)
ISSN 1210-8545

Evidenční říslo podle tiskového zákona: MK řR E 6882

Nevyřřádané rukopisy a fotografie se nevracejř. Obsah zveřřejněných polemických řlánků
nemusř být totožný se stanoviskem redakce. Podávání novinových zásilek povoleno

Ředitelstvřm pořřt Praha ř.j. NP 1360/1994 ze dne 24.6.1994.